

UDK 37

ISSN 2545 – 4439
ISSN 1857 - 923X

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Vol. 24.1

Scientific Papers

KNOWLEDGE - CAPITAL OF THE FUTURE

KIJ

Vol. 24

No. 1

pp. 1 - 191

Skopje 2018

Global Impact @ Quality Factor 1.322(2016) <http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal>

KNOWLEDGE – International Journal
Vol. 24
July, 2018

KNOWLEDGE

INTERNATIONAL JOURNAL
SCIENTIFIC PAPERS
VOL. 24

July, 2018

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 24

ADVISORY BOARD

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Cezar Birzea PhD, Ljubomir Kekenovski PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Veselin Videv PhD, Ivo Zupanovic, PhD, Savo Ashtalkoski PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Lasta Spasovski PhD, Mersad Mujevic PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Predrag Trajković PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Nedzat Koraljić PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Baki Koleci PhD, Lisen Bashkurti PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD, Marija Kostic PhD

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

Editor in chief

Robert Dimitrovski, PhD

KNOWLEDGE - International Journal Scientific Papers Vol. 24

ISSN 1857-923X (for e-version)

ISSN 2545 – 4439 (for printed version)

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academic, Prof. Vlado Kambovski PhD, Skopje (Macedonia)

Vice presidents:

Prof. Robert Dimitrovski PhD, Institute of Knowledge Management, Skopje (Macedonia)

Prof. Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)

Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)

Prof. Mersad Mujevic PhD, Public Procurement Administration of Montenegro (Montenegro)

Members:

- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Korablev PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Ana Dzumalievva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Branko Boshkovic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of Law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Cezar Birzea, PhD, National School for Political and Administrative Studies, Bucharest (Romania)
- Prof. Cvetko Andreevski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dimitar Radev, PhD, Rector, University of Telecommunications and Post, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Daniela Todorova PhD, Rector of “Todor Kableshev” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)

- Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Hristina Georgieva Yancheva, PhD, Rector, Agricultural University, Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Hristina Milcheva, Medical college, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
- Prof. Izet Zeqiri, PhD, Academic, SEEU, Tetovo (Macedonia)
- Prof. Ivan Marchevski, PhD, Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Isa Spahiu PhD, AAB University, Prishtina (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, Podgorica (Montenegro)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO , Bitola (Macedonia)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof Karl Schopf, PhD, Akademie fur wissenschaftliche forschung und studium, Wien (Austria)
- Prof. Katerina Belichovska, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Krasimir Petkov, PhD, National Sports Academy “Vassil Levski”, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Ljubomir Kekenovski PhD, Faculty of Economics, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Marusya Lyubcheva PhD, University “Prof. Asen Zlatarov”, Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)

- Prof. Mihail Garevski, PhD, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje (Macedonia)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Mitko Kotovchevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Marija Topuzovska-Latkovikj, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Margarita Bogdanova PhD, D.A.Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Mahmut Chelik PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Marija Mandaric PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High Technological and Artistic Vocational School, Leskovac (Serbia)
- Prof. Nadka Kostadinova, Faculty of Economics, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
- Prof. Nenad Taneski PhD, Military Academy “Mihailo Apostolski”, Skopje (Macedonia)
- Prof. Nevenka Tatkovic PhD, Juraj Dobrila University of Pula, Pula (Croatia)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof. Nikolay Georgiev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Nedzat Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Nishad M. Navaz PhD, Kingdom University (India)
- Prof. Oliver Iliev PhD , Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Paul Sergius Koku, PhD, Florida State University, Florida (USA)
- Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, Vranje (Serbia)
- Prof. Petar Kolev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
- Prof. Rade Ratkovic PhD, Faculty of Business and Tourism, Budva (Montenegro)
- Prof. Rositsa Chobanova PhD, University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Stefanov PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv

(Bulgaria)

- Prof. Sasho Korunoski, Rector, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Sreten Miladinoski, PhD, Dean, Faculty of Law, MIT University (Skopje)
- Prof. Snezhana Lazarevic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Sandra Zivanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Shyqeri Kabashi, College “Biznesi”, Prishtina (Kosovo)
- Prof. Trayan Popkochev PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Todor Krystevich, Vice Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Todorcka Atanasova, Faculty of Economics, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity , Sofia (Bulgaria)
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting, Zagreb (Croatia)
- Prof. Violeta Dimova PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Valentina Staneva PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Venus Del Rosario PhD, Arab Open University (Philippines)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Zlatko Pejkov, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zivota Radosavljevik PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)

EDITORIAL REVIEW BOARD

Each paper is reviewed by the editor and, if it is judged suitable for this publication, it is then sent to two referees for double blind peer review.

The editorial review board is consisted of 45 members, full professors in the fields 1) Natural and mathematical sciences, 2) Technical and technological sciences, 3) Medical sciences and Health, 4) Biotechnical sciences, 5) Social sciences, and 6) Humanities from all the Balkan countries and the region.

Contents

ACCESSIBILITY TO MEDICAL CARE - NEW CONTENT AND MODEL	17
Darina Mineva	17
ANALYSIS OF THE SERUM LEVELS OF THE CYTOKINES TNF- α , RANKL, OPG AND IL-6 IN PATIENTS WITH ACUTE CORONARY SYNDROME AND INFLAMMATORY JOINT DISEASE. 23	
Velichka Popova	23
Zaprin Vazhev.....	23
Mariela Geneva-Popova.....	23
ANTIDRUG ANTIBODIES AND DISEASE ACTIVITY IN PATIENTS WITH RHEUMATIC DISEASES TREATED WITH TNF-A-BLOCKERS IN THE BULGARIAN POPULATION.....	27
Kiril Kraev	27
M. Geneva-Popova	27
INNOVATIONS IN TRAINING TO INCREASE INFORMED HEALTHCARE IN SUGAR DIABETES	33
Varvara Pancheva	33
Snezhina Georgieva	33
Valentin Vassilev	33
SERUM LEVELS OF ANTI-PHOSPHOLIPASE A2 RECEPTOR ANTIBODIES IN PATIENTS WITH MEMBRANOUS NEPHROPATHY.....	39
Yovko Ronchev	39
POSSIBILITIES OF ART THERAPY IN REHABILITATION PRACTICE	43
Petya Kasnakova.....	43
THE ROLE OF THE MEDICAL NURSES IN THE PATIENT EDUCATION AND THE IMPLEMENTATION OF THE POLIVALENT PATRONAGE HEALTH CARE IN THE MUNICIPALITIES OF PEHCEVO AND BEROVO	49
Irena Todorovska	49
Gordana Panova.....	49
SADNESS, ANGER, AND FEMALE ROLE AS PREDICTORS OF PREDICTING CRYING	55
Plamen Tzokov	55
SOME SCIENTIFIC ASPECTS OF THE PERFORMANCE OF EFFECTIVE EDUCATIONAL PROCESS IN THE BULGARIAN LANGUAGE SECTION IN THE DEPARTMENT FOR LANGUAGES AND SPECIALIZED TRAINING IN MEDICAL UNIVERSITY OF PLOVDIV	63
Margarita Dimitrova	63
Dimitar Mirchev.....	63
FINANCIAL SYSTEM DEVELOPMENT AND ECONOMIC GROWTH IN THE EASTERN EUROPEAN COUNTRIES.....	71
Radica Dishlieska.....	71
Blagoja Spirkoski.....	71
SOCIAL AND DEMOGRAPHIC PROFILE OF ECONOMIC INACTIVE YOUTH IN BULGARIA ...	81
Kamelia Petkova	81
SOCIAL AND PREVENTIVE WORK IN CHILDREN OF 6-7 YEARS AGE AND THEIR FAMILIES AT RISK	87
Vesela Ivanova Bozhkova.....	87
COMMUNICATION-BASED MODEL FOR IMPROVING COMPANY’S RELATIONSHIPS.....	95
Nevenka Popović Šević	95

Beba Bajalski	95
HISTORICAL OVERVIEW OF THE EMPLOYEE’S SHAREHOLDERS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA	101
Blagoja Spirkoski.....	101
Radica Dishlieska Gramatikova.....	101
CONTROL AND DECISION MAKING IN HOTEL BUSINESSES	107
Baki Koleci	107
IMPACT OF CUSTOMER ADVERTISING FOR BUYING.....	111
Adelina Gashi.....	111
Arbëresha Behluli	111
Jusuf Fejza	111
ORGANIZATIONAL CORPORATE THEORIES AND SME MANAGEMENT SYSTEMS	117
Violeta Koleci	117
STRUCTURE AND CONTENT OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS OF ECONOMIC SCIENCES	121
Diana Izvorska	121
DIPLOMATIC CORRESPONDENCE BETWEEN BULGARIA AND GERMANY IN THE PERIOD 1878 – 1944	129
Bisserka Veleva	129
EUROPEAN UNION AND LATIN AMERICA BETWEEN TWO MILLENIUMS	133
Valentin Petroussenko	133
LINGUA FRANCA AND INTERSTATE RELATIONS	141
Bisserka Veleva	141
OTTOMAN AND POST-OTTOMAN BUILDING HERITAGE IN KOSOVO	145
Nijazi Shala.....	145
DESIGN AND IMPLEMENTATION OF ELECTRONIC PAYMENT SYSTEM IN THE SPECIFIC CASE STUDY	149
Adis Rahmanović.....	149
Muzafer Saračević	149
Aybeyan Selimi.....	149
DOPRINOS BOLJEM RAZUMJEVANJU LOGISTIČKIH I INTELIGENTNIH TRANSPORTNIH SISTEMA U FUNKCIJI SNABDEVANJA.....	155
Emira Destanović.....	155
THE ROLE OF TRAININGS IN MOTIVATING EMPLOYEES IN HOTEL ENTERPRISES	163
Arbëresha Behluli	163
Adelina Gashi.....	163
Jusuf Fejza	163
ANALYSIS BY SECTOR OF THE EMPLOYMENT AND MANAGEMENT OF THE HUMAN RESOURCES IN THE AGRICULTURE OF BULGARIA.....	169
Milena Tepavicharova	169
IMPACT OF MOTIVATING FACTORS IN INCREASING THE QUALITY OF HOTEL SERVICE 175	
Arbëresha Behluli	175
Adelina Gashi.....	175
Jusuf Fejza	175
ADVERTISING AS A METHOD OF PERSUADING CLIENTS	181

Adelina Gashi.....	181
Arbëresha Behluli	181
Jusuf Fejza	181
MARKETING MANAGEMENT IN SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES	187
Redon Koleci	187

THE ROLE OF THE MEDICAL NURSES IN THE PATIENT EDUCATION AND THE IMPLEMENTATION OF THE POLIVALENT PATRONAGE HEALTH CARE IN THE MUNICIPALITIES OF PEHCEVO AND BEROVO

Irena Todorovska

Goce Delcev University- Stip, Republic of Macedonia, todorovska_irena10@yahoo.com

Gordana Panova

Goce Delcev University- Stip, Republic of Macedonia

Abstract: For the needs of this research, were used reports from the services for polyvalent patronage in the municipalities of Berovo and Pehcevo. The survey contains data for the period from January 2013 to December 2017. The results are based on completed samples by the experts from the patronage services at the Health Care Houses of both municipalities.

According to the survey data, the nurse had the greatest engagement when visiting births and lactating women, newborns and infants. Advice related to proper care and nutrition in the infant period is given and it is recorded that the outcome is based on the level of education and the socio-economic status of the family.

Various interventions have been carried out, most of which are interventions related to proper breastfeeding, infant bath, navel care, getting familiar with the immunization calendar and general care for the mother and the child. Of the other visits, the bulk of the visits are for visits to chronic patients with blood pressure measurements, glicemia, dressings were made, tips for preventing decubitus and application of ampoule therapy.

After observing the results of the conducted research, it is evident that the role of the nurse in the education of patients is of great importance. Her impact is on the prevention, treatment and final outcome of the disease. Taking into account the distance of the municipalities in which the research from the larger medical centers is carried out, it further enhances the importance and influence of the patronage nurse. In most cases it is the only link that connects the patient with the health system and plays a key role in the overall treatment of the patient.

For these reasons it is very important that the patronage nurse, apart from the primary medical education, be further educated and up to date with all the novelties and techniques in the respective field. By visiting seminars, workshops and trainings her knowledge and professional development will be supplemented. In the municipalities of Berovo and Pehcevo there are two teams with five patronage nurses and they are in service to a population of 15 000 inhabitants.

Although the scope of work of the patronage nurse is large, taking into account the trend of depopulation of the population in this region, the current number of healthcare workers involved in patronage teams at the Health centers in Berovo and Pehcevo satisfy the needs of the local population.

Keywords: role, medical nurses, polyvalent patronage, education, patient

УЛОГАТА НА МЕДИЦИНСКАТА СЕСТРА ВО ЕДУКАЦИЈАТА НА ПАЦИЕНТИТЕ И СПРОВЕДУВАЊЕТО НА ПОЛИВАЛЕНТНАТА ПАТРОНАЖА ВО ОПШТИНИТЕ ПЕХЧЕВО И БЕРОВО

Ирена Тодоровска

Универзитет Гоце Делчев-Штип, Република Македонија

Гордана Панова

Универзитет Гоце Делчев-Штип, Република Македонија

Апстракт: За потребите на ова истражување се користени извештаи од службите за поливалентна патронажа во општините Берово и Пехчево. Истражувањето содржи податоци за периодот од јануари 2013 до декември 2017. Резултатите се базираат на пополнети образци од страна на стручните лица од патронажните служби при Здравствените домови од двете општини.

Според податоците од спроведеното истражување најголем ангажман имала медицинската сестра при посета на родилки и леунки, односно новороденчиња и доенчиња. Давани се совети кои се однесуваат на правилна

нега и исхрана во доенечкиот период и евидентирано е дека исходот од истото е во зависност од степенот на образование и социо-економската положба на семејството. Спроведувани се различни интервенции, од кои во најголем дел се интервенциите кои се однесуваат на правилно доење, капење на новороденчето, нега на папокот, запознавање со календарот на имунизација и општа нега на мајката и детето. Од останати посети најголемиот дел се однесуваат на посети кај хронични болни при што е мерен крвен притисок, гликемија, правени се преврски, совети за превенција на декубитус и апликација на ампуларна терапија.

По согледаните резултати од спроведеното истражување евидентно е дека улогата на медицинската сестра во едукацијата на пациентите е од големо значење. Нејзиното влијание е во превенцијата, третманот и конечниот исход на болеста. Земајќи ја во предвид оддалеченоста на општините во кои е правено истражувањето од поголемите медицински центри, дополнително ја зголемува важноста и влијанието на патронажната медицинска сестра. Таа во повеќето случаи е единствената алка која го поврзува пациентот со здравствениот систем и има клучна улога во целокупниот третман на истиот. Токму од овие причини многу е важно патронажната медицинска сестра освен примарната медицинска едукација да биде дополнително едуцирана и во тек со сите новини и техники во соодветната област. Со посета на семинари, работилници, обуки ќе биде надополнето нејзиното знаење и стручно усовршување.

Во Општините Берово и Пехчево има два тима со пет патронажни медицински сестри и се во служба на население од 15 000 жители. Иако обемот на работа на патронажната медицинска сестра е голем, земајќи го во предвид трендот на депопулација на населението во овој регион, моменталниот број на здравствени работници вклучени во патронажните тимови при Здравствените домови во Берово и Пехчево ги задоволуваат потребите на локалното население.

Клучни зборови: улога, медицинска сестра, поливалентна патронажа, едукација, пациент

ВОВЕД

Поливалентната патронажна служба допира до секој поединец, до секое семејство обезбедувајќи увид за целокупниот здравствен статус на населението. Со поливалентната патронажна служба треба да раководи главна патронажна сестра, специјализирана од областа на патронажата и семејната медицина, која покрај другото треба да има добро познавање од семејната медицина, здравственото воспитување, психологијата, педагогијата и социологијата. Исто така оваа сестра треба да го има добро совладано методолошкиот пристап кон луѓето.

Медицинските сестри се клучната група на здравствени професионалци кои пружаат примарна заштита на сите нивоа и кои воспоставуваат врска помеѓу поединците, семејствата, заедниците и останатиот систем за здравствена заштита. Работејќи со другите членови на здравствените тимови и со другите сектори, или самостојно, сестрите ги експлоатираат новите и подобри начини за зачувување и подобрување на здравјето или за превенирање на болестите и инвалидноста, ја подобруваат правичноста и пристапот до здравствената заштита и и даваат квалитет на негата.

Иако големиот дел од здравствената нега денес е фокусирана врз болеста и нејзиниот третман, сестринството добро се вклопува со најновите трендови и барања на јавноста за добросостојба и унапредување на здравјето. Со движењето за примарна здравствена заштита, сестрите се во првите редови во унапредување на семејните функции и здравиот семеен животен стил. Во склоп на ова, сестрите го поттикнуваат семејството да ја превземе одговорноста за сопственото здравје со тоа што ќе работат со семејствата во експлорирање на изборите и да се донесат одлуки кои се засноваат врз правилни информации. За да ги подржат семејствата во унапредување на сопственото здравје ги користат чекорите од сестринскиот процес: проценка, планирање, имплементација и евалуација.

Добро обучена патронажна (семејна) медицинска сестра е уште еден клучен професионалец во примарната здравствена заштита кој покрај тоа што пружа нега, може да им помогне на лицата и семејствата да се справат со својата болест со посветување на голем дел од своето работно време, работејќи во домовите на пациентите и со нивните семејства. Со брза детекција, здравствените проблеми се третираат во нивниот ран стадиум, се идентификуваат ефектите на социо-економските фактори за семејното здравје и соодветно се упатуваат.

Патронажната служба е дел од превентивните служби и е во нераскинлива врска со превентивните тимови кои го следат растот и развојот на детето и ја вршат имунизацијата. Патронажната сестра е онаа која по раѓањето на детето е прва која влегува во домот на секое семејство и покрај грижата и совети како да се

постапува со новороденото во првите денови, таа ја гледа и атмосферата и средината каде тоа дете треба да расте и да се развива.

Улогата на патронажната сестра е да ја охрабри мајката да даде соодветен совет, да ја процени средината во која живее и како ќе се развива тоа новороденче.

Обезбедувањето на квалитетна патронажна служба е сложен процес кој бара задоволување на повеќе критериуми:

- Време и позитивен став;
- Персонал/интеракција со пациент;
- Стандарди и норми за работа;
- Простор за работа, мебел и опрема;
- Одговори на прашања од јавното здравство;
- Финанси;
- Евалуација на придобивките преку изготвување на лист за активности/параметри кои ќе служат како мерки за квалитет.

При извршување на својата дејност, особено во пристапот и решавањето на некои комплицирани здравствени прашања, на оваа специјализирана патронажна сестра ќе и треба помош и од стручни лица од други области на медицината. Затоа се препорачува во решавањето на ваквите состојби да се работи во тимови.

ЦЕЛ

Целта на истражувањето е да се аргументира улогата на медицинската сестра во едукацијата на пациентите, начинот и превенцијата на одредени заболувања и нејзиното значење во спроведувањето на поливалентната патронажа во Општините Берово и Пехчево.

Истражувањето е ретроспективно и опфаќа период од пет календарски години (2013-2018) во ЈЗУ „Здравствен дом,, во општина Берово и Пехчево

Анализирани се интервенциите кои се спроведуваат на терен, бројот на третирани пациенти по возраст и пол, здравствено-социјалните проблеми кои се откриени за прв пат, број на посети кај болен според групите на заболувања и вреднувањето на здравствено-воспитната дејност во локалната заедница. За анализа на податоците е употребена дескриптивна статистика со средна вредност и процент на застапеност.

Ова истражување ја прикажува улогата на патронажната медицинска сестра во секојдневните проблематики од здравствен аспект со кои се среќаваат пациентите, како и превенција и лекување на одредени заболувања во домашни услови.

МАТЕРИЈАЛИ И МЕТОДИ

Се прикажува застапеноста на пациентите по возраст и пол, видот на заболување и видот на извршената интервенција во патронажната здравствена служба при ЈЗУ „Здравствен дом,, во општина Берово и Пехчево.

Користени се различни методи и техники, годишни извештаи со статички податоци, истите се обработени и теоретски поткрепени со стручна литература.

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Резултатите се базираат на пополнети образци од страна на стручните лица од патронажните служби при Здравствените домови од двете општини. Образецот е составен од 13 табели кои содржат информации за:

1. ангажираните здравствени работници во тимовите на патронажните служби;
2. работните часови на секој од работниците во спроведувањето на активностите;

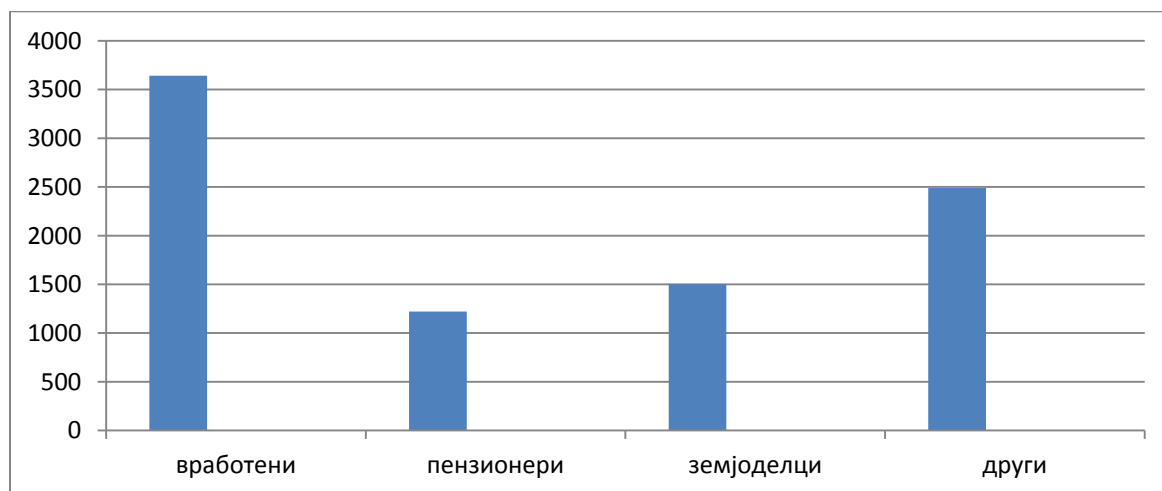
3. број на посетени семејства;
4. број на патронажни посети кај корисници на услуги;
5. број на превентивни посети по корисници на услуги;
6. начататели на превентивните посети;
7. здравствено-социјални проблеми откриени за прв пат;
8. вид и место на интервенција;
9. вреднување на здравствено-воспитната дејност во локалната заедница;
10. движење (фреквенција) на болни;
11. први посети кај болен (по возраст и пол);
12. први посети кај болен според групите на заболувања (по МКБ 10);
13. интервенции за нега.

Според добиените податоци евидентиран е просечен број на посетени семејства во извештајниот период (2013-2018).

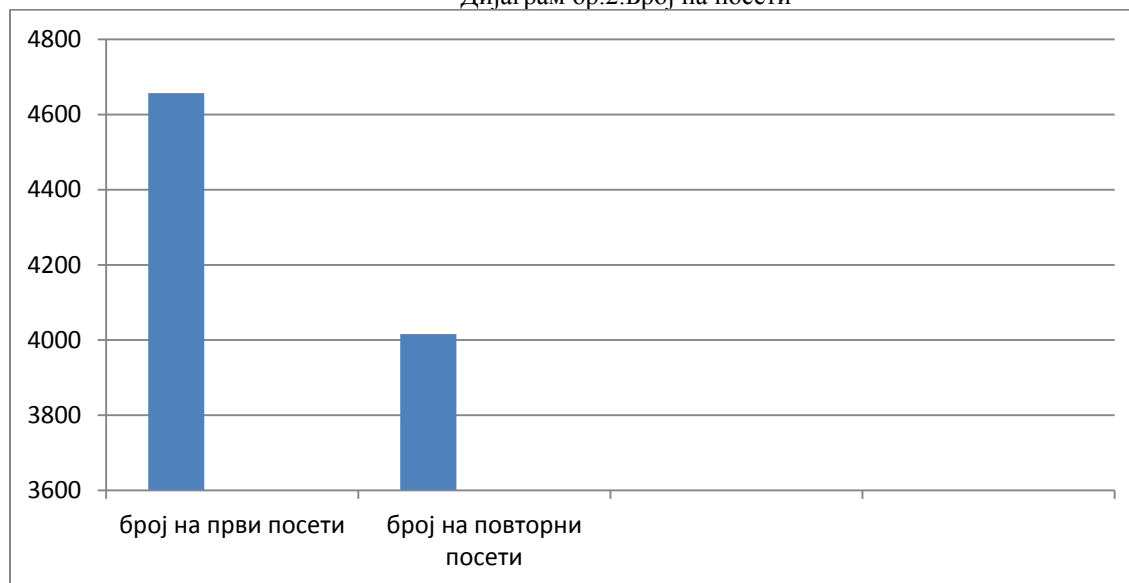
Табела бр.1.Просечен број на посетени семејства во извештајниот период (2013-2018).

бр.	Вид на семејство	број на семејства
1	вработен	3462
2	пензионер	1221
3	земјоделец	1501
4	други	2489
1-4	вкупно	8673
5	број на први посети во семејства	4657
6	број на повторни посети во семејства	4016
5-6	вкупно	8673

Дијаграм бр.1.Просечен број на посетени семејства во извештајниот период (2013-2018).

Дијаграм бр.2. Број на посети

ЗАКЛУЧОК

Грижата за семејството е во централниот фокус на сестринството. Современиот тренд на функционирање на семејствата ја насочуваат негата да биде болнички ориентирана и специјализирана, со што овој семеен фокус губи на значење. Со враќање на домашната нега е зголемено разбирањето на значењето на семејните врски за здравјето и болеста. Повторно е нагласено значењето на негата во чиј фокус е семејството. Патронажните медицински сестри со знаењето, способноста и сфаќањето на различните семејни форми можат да промовираат здраво семејство со зајакнување на неговата структура и функции и промовирање на позитивна семејна динамика која го фаворизира здравјето. Во грижата за семејствата мора да се почитува уникатната природа на секое семејство. Варирањето на семејните форми како опаѓање на "семејните вредности" е знак дека семејството всушност се приспособува на променливите општествени услови.

Семејствата сакаат да бидат инволвирани и информирани и да имаат поголема контрола врз својата нега. Степенот до кој семејството ќе биде инволвирано во здравствената нега зависи од состојбата или од здравствениот проблем. Во ситуација на помали акутни проблеми, сестрите обично се фокусираат на поединецот. Меѓутоа кога станува збор за хронични болести, сериозни акутни проблеми или прашања поврзани со животниот стил, патронажните медицински сестри мора да го вклучат целото семејство во давањето нега.

Патронажните медицински сестри треба да бидат лица кои ќе се грижат за благосостојба и унапредување на здравјето на целокупното општество. Дали овие заложби ќе се реализираат зависи од човечкиот потенцијал и стручноста на сестрите со своите знаење и искуство да ги мотивираат пациентите сами да се грижат за сопственото здравје и здравјето на поширокото семејство.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Aleksandar Baljovic , Svetislav Kostic, Nikola Beljovic, "Zdravstvena nega" za prvi razred medicinske skole, Beograd, 2016;
- [2] Dusan Backovic, "Higijena sa zdravstvenim vospitanjem" za 1 I 2 razred medicinske skole, Beograd, 2015;
- [3] Ruzdi Ramadani, Ruza Stanic. Slobodan Kostic, "Nega, dijagnostika, ishrana I terapija u neonatologiji", Beograd, 2010;
- [4] Baso N. Cerkovic, Zarko D. Barjaktarevic, "Pedijatrija", Beograd, 2010;
- [5] Zavod za udzbenike, Grupa autora, "Problemi u Pedijatriji", Beograd, 2009;
- [6] Milica Katic, igor Svab and associates, "Family medicine", 2017;
- [7] Sonja Kalauz, "Etika u sestrinstvu", Zagreb, 2012;

- [8] Zijad Durakovic I suradnici, "Gerijatrija", Zagreb, 2007;
- [9] Силвана Костадинова, "Здравствена нега", Скопје, 2011;
- [10] Kurjak A. "Ginekologija I perinatologija", Zagreb, 1989;
- [11] Л. Мирчевска, Д. Донеv, Л. Кочанковска, "Примарна здравствена заштита, Битола", 2011;
- [12] Здружение на медицински сестри, техничари и акушерки на Р.Македонија, "Сестрите секогаш тука за вас: грижејќи се за семејството", Охрид, 2002;